

Amerikan Kimliği ve Dış Politikasında Evanjelizmin İzleri: Sosyal-İnşacı Perspektiften ABD-İsrail İlişkileri

Filiz Çoban-Oran

Yrd.Doç.Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Asst. Prof.Dr., Department of International Relations, Çanakkale Onsekiz Mart University

Orcid ID: 0000-0003-1789-8411

filizcoban@comu.edu.tr

Öz

Bu makale, dini kimliğin, özellikle Evanjelizmin Amerikan ulusal kimliği ve dış politikası üzerine etkilerini araştırmaktadır. Bu bağlamda, Evanjelizmin norm ve anlatılarının Amerika'nın uluslararası kimliğinin ve politikalarının oluşturucusu ve belirleyicisi olduğu hipotezini sınamak için, sosyal-inşacı perspektiften ABD-İsrail arasındaki özel ilişkiyi analiz etmeye odaklanmaktadır. Bu amaçla için öncelikle, Evanjelizmin kökenlerine ve dünya görüşüne açıklık getirilmektedir. İkinci olarak bu inancın ve değerlerinin Amerikan ulusal kimliğinin inşasındaki rolü ve dış politikaya etkisi incelenmektedir. Son olarak, Beyaz Saray'da güçlü olan Amerikan Evanjelistlerinin dünya görüşü ve normlarına bakılarak Amerikan politikasında Yahudi halkı ve Yahudi devletinin ayrıcalıklı yeri saptanmaktadır. Böylelikle, İsrail devletinin kuruluşundan itibaren süren ABD ve İsrail arasındaki özel ilişkide dini değerlerin, normların ve anlatıların etkili olduğu ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Dış Politikası; Abd-İsrail İlişkileri; Evanjelizm; Ulusal Kimlik; Dini Kimlik; Sosyal-İnşacılık.

The Traces of Evangelism in American Identity and Foreign Policy: The USA-Israel Relations from a Social-Constructivist Approach

Abstract

This article searches on the influences that religious identity, in particular Evangelism has on American national identity and foreign policy. To examine the main hypothesis that asserts Evangelical norms and narratives are constitutive and determinants of American inter-national identity and politics, it focuses on analyzing *special relationship* of the US-Israel from a social-constructivist approach. In accordance with this purpose, first of all it sheds a light on the origins of Evangelism and its world view. Secondly, it observes the role of this belief and its values in construction of American national identity and its effects on foreign policy. Lastly, it find outs the privileged place of Jewish people and Jewish State in American politics by looking at the world view and norms of American Evangelists who have power in White House. By doing so, it reveals that religious values, norms and narratives have been effective in the special relations between the US and Israil since the foundation time of Israel state.

Keywords: American Foreign Policy, Us-Israel Relations, Evangelism, National Identity, Religious Identity, Social-Constructivism.

Giriş

Amerikan dış politikasında İsrail'in yerini analiz etmek için farklı faktörler ve yaklaşımlar temel alınabilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri İsrail, ABD'den en fazla askeri, ekonomik ve siyasi dış yardımı alan devlet olması bakımından ayrıcalıklı bir yere sahiptir¹. Realist perspektife göre, ABD ve İsrail'in sahip olduğu ortak stratejik çıkarlar ve güvenlik kaygıları bu iki ülkenin Ortadoğu'da birlikte hareket etmelerine neden olmaktadır. Örneğin, 11 Eylül 2001 Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a düzenlenen El-Kaide saldırıları iki ülke arasında İslami teröre karşı istihbarat ve güvenlik alanlarında ikili işbirliğini güçlendirmiştir. Fakat, bu işbirliğinin sadece güvenlik ve ortak çıkarlar üzerinden tanımlanması ABD-İsrail arasındaki 'özel ilişkiyi' açıklamakta yeterli görünmemektedir.

John Mearsheimer and Stephen Walt, 'İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası' adlı çalışmalarında ABD'de İsrail lobisinin diğer çıkar gruplarından farklı olarak dış politikada etki alanının oldukça geniş olduğunu iddia etmiştir. Bu iddiaya göre, İsrail lobisi Amerikan dış politikası konusunda gündem yaratmanın ötesine geçerek öncelikleri ve politikaları belirlemede yön verici olabilmektedir. ABD-İsrail ilişkileri tarihine bakıldığında bu iddianın, tek-faktör analizine dayanan, yeterince örnekle doğrulanmayan ve indirgemeci bir iddia olduğu görülmektedir.

ABD ve İsrail arasındaki 'özel ilişki,' kaynağı kimlik ve kültürde bulunan normatif bir yaklaşımla yapılan, değer-merkezli bir araştırmayla da açıklanabilir. Nitekim, George W. Bush ve Bill Clinton dönemi Ortadoğu Başmüzakerecisi Dennis Ross, ortak değerler dış politikada önem taşıdığı için ister Cumhuriyetçi ister Demokrat partili olsun Amerikan başkanlarının İsrail ile özel bir ilişki kurduklarını ifade etmiştir.

Bu çalışma, ABD-İsrail arasındaki söz konusu özel ilişkiyi açıklamak için normatif yaklaşımın daha uygun olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda teorik çerçeve için Jepperson ve diğerlerinin² devletlerin politikalarında norm, kimlik ve kültürün etkisini araştırmak için geliştirdikleri sosyal-inşacı perspektifi kullanmaktadır. Bu perspektif başlıca şu argümanlara dayanmaktadır:

- Devletlerin kültürel ve kurumsal unsurları, özellikle normları, kimliklerini tanımlayarak davranışlarını yönlendirmekte, böylelikle ulusal çıkarlarını ve güvenlik politikalarını şekillendirmektedir.
- Ulusal çıkarlar devlet kimliğine göre tanımlandıkları için, devlet kimliğindeki değişim ulusal çıkarları ve politikaları etkilemektedir.
- Devletlerin kimliklerini hangi normlara göre inşa ettikleri ve kurumsallaştırdıkları, onların hangi rejimler arasında olduklarını, hangi

¹ Michael Tracy Thomas, *American policy toward Israel : the power and limits of beliefs*, (NY: Routledge, 2005).

² Ronald L. Jepperson, A. Wendt, and P.J. Katzenstein, "Norms, Identity, and Culture in National Security", *The Culture of National Security*, (ed.) Peter Katzenstein, (NY: Columbia University Press, 1996), s.54-65.

uluslararası topluluklar içinde ve kolektif güvenlik işbirliği yapıları içinde yer aldıklarını belirlemektedir.

- d) Devletlerin izledikleri politikalar kültürel ve kurumsal yapıyı yeniden inşa eder ve yeniden üretirler.

Sosyal-inşacı perspektif açısından, Yahudi kimliği Batı tarihinin, kültürünün ve özellikle kolektif kimliğinin önemli bir tanımlayıcı ögesini oluşturmaktadır. Ortak bir tehdidin varlığı, ortak 'biz' kimliğini güçlendirip şekillendirdiği için, insan topluluklarına yalnızca çıkarların değil, değerlerin ve inançların da paylaşıldığını hatırlatmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde Batılı Hristiyan devletler için ortak tehdit oluşturan İslami köktendincilik, hem İsrail'in Batı kimliğinin bir parçası olduğu fikrini güçlendirmiş, hem de güvenlik kaygılarıyla işbirliği ilişkilerini arttırmıştır.

Devletin kimlik ve kültürünün dış politika çıkarlarını ve stratejilerini belirlemede önemli olduğu savından hareketle Michael N. Barnett³, İsrail'in Batılı (Hristiyan) devletlerle ve özellikle ABD ile ilişkilerinde İsrail'in ulus-devlet kimliğini oluşturan öğelerin etkili olduğunu iddia etmiştir. İsrail'in kolektif kimliğini oluşturan üç temel öge olan Yahudi dini, milliyetçilik ve Holokost, Batı'nın kendi kolektif kimliğini kuran, sorgulatan ve yeniden kuran normatif altyapıyı sağlamaktadır. Batılı devletler, tek Yahudi kimliğine sahip devlet olan İsrail'e, ortak Yahudi-Hristiyan kültürü, mirası ve geleneği açısından değer atfetmektedirler. Milliyetçilik açısından bakıldığında Avrupalı Hristiyan toplumlarda Yahudileri dışlayan anti-Semitizme karşı, Siyonizm Yahudilerin güvende olacağı İsrail devletini kurmalarını ve sürdürmelerini desteklemektedir. İkinci Dünya Savaşında Yahudilerin maruz kaldığı Holokost, Batı'nın kendi kimliğiyle hesaplaşmasına neden olmuştur. Kendini aydınlanma, medeniyet ve hoşgörünün beşiği olarak gören Batı için Yahudi soykırımının yaşayan hatırası, bu imajla çelişmektedir. Dolayısıyla Holokost hatırası, Yahudilerin Avrupalı devletler içinde bile güvende olmadıklarını hatırlatıp Yahudi politikalarının ve İsrail devletinin sürekli olarak desteklenmesine neden olmaktadır.

Bu bağlamda bu makale, ABD dış politikasında İsrail'e verilen sürekli desteğin ardında yatan normatif unsurlar üzerine bir araştırma yapmaktadır. Makalenin temel hipotezi iki argüman üzerine oturmaktadır. Birincisi, kamu hayatında ortak normlara ve sembollere kaynaklık etmesi bakımından Evanjelizm, Amerikan ulusal kimliğinin oluşmasında etkili olmuştur.⁴ İkincisi, Evanjelik dünya görüşü, Amerikalı ve İsraililer arasında

³ Michael N. Barnett, "Identity and Alliances in the Middle East", *The Culture of National Security*, (ed.) Peter Katzenstein, (NY: Columbia University Press, 1996), s.434-437.

⁴Amerikalı beyaz nüfusun önemli bir bölümü Evanjelik olduğu için Amerikan politikalarında, özellikle başkanlık seçimlerinde adayların bu grubun desteğini alması önemlidir, bakınız:

güçlü ve sürekli bir bağ kurduğu için ABD'nin İsrail ile olan ilişkilerinin normatif belirleyicilerinden olmakta ve dış politikada İsrail'in sürekli desteklenmesine kaynaklık etmektedir.

Bu argümanları sınamak için makale üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Amerikan kimliğinin inşasında önemli yeri olduğu iddia edilen Evanjelizmin daha iyi anlaşılması için, bu dini görüşün kökenlerine ve dünya görüşüne açıklık getirilmektedir. İkinci bölümde Amerikan politikalarında Evanjelizmin nasıl ve ne derece etkili olduğu tarihsel perspektifle ortaya konulmaktadır. Son bölümde ise Evanjelist dünya görüşünün ABD-İsrail ilişkilerindeki rolü üzerine inceleme yapılarak temel argüman sınanmaktadır.

Evanjelizmin Kökenleri ve Dünya Görüşü

Evanjelik kelimesinin kökeni 'iyi haber' anlamına gelen Yunanca 'euangelion' kelimesinden gelmektedir⁵. İsa'nın insanlara 'kurtuluşu' müjdelemesine işaret etmektedir. Fakat bu dini öğretinin ortaya çıkması Protestan Reformuna dayanmaktadır. Özellikle Martin Luther, John Calvin ve John Knox, Roma Katolik Kilisesi'nin gelenek, uygulama ve otoritesine karşı çıkararak, Hristiyan inancının yenilenmesi için Protestanlığı başlatmışlardır. Bireysel inançta sadece İncil'in, insanın kurtuluşunda da tek aracının İsa peygamberin olması gerektiği düşünerek, kilisenin ve rahipler sınıfının inananlar üzerindeki etkisini sorgulamışlardır. Protestan Hristiyan inancına dayanan Evanjelizm, temel olarak ayır edici dört düşünceye dayanmaktadır⁶: Kutsal Kitabın, din ve ahlak için tek otorite olduğuna inanç; insanın kurtuluşun tek kaynağının İsa'nın hac üzerinde ölümü olduğuna inanç; yeniden doğuşa inanç; Tanrı'ya hizmet etmenin ve Evanjelik inancı yaymanın gerçek dinin vazgeçilmez bir unsuru olduğuna inanç.

Ayrıca, Evanjelik siyasal etiğin temel olarak beş ayır edici özelliği vardır⁷: Öteki dünyanın üstünlüğü; hem dünya hem de ahiret vatandaşlığı; insan onuruna saygı; bireysel sorumluluğun önceliği; sınırlandırılmış devlet otoritesinin gerekliliği. Dolayısıyla ne kilisenin ne de devletin, birey ve Tanrı arasında bir aracı olmasına gerek yoktur. Hepsinin üstünde daha yüce bir otorite vardır. Devlet sadece bireylerin ortak yararını ve temel haklarını korumaya hizmet etmelidir. Bu dini akım, kilisenin resmi doktrinlerine karşı önceliği bireysel inanç ve maneviyata verdiği için siyasal açıdan tabandan gelişen, merkezileşmemiş ve gayri resmi bir hareket olarak yayılmıştır. Roma Katolik Kilisesinden farklı olarak bir papaya ya da otoriteye sahip olmadığı için de gayri resmi kurum ve girişimlerle ilerleyen canlı bir dini hareket olarak gelişmiştir.

Emilio Gentile, *God's democracy : American religion after September 11*, (Westport: Praeger Publishers, 2008), s.49.

⁵ Stephen Spector, *Evangelicals and Israel : the story of American Christian Zionism*, (Oxford University Press, 2009), s.36.

⁶ Alister E. McGrath, *Christianity: An Introduction*, (Oxford: Blackwell, 1997).

⁷ Mark R. Amstutz, *Evangelicals and American Foreign Policy*, (NY: Oxford University Press, 2014), s.80-90.

Onyedinci yüzyılda ortaya çıkan bazı Protestan kiliseler, tarihi Hristiyan öğretilere bağlılıklarını göstermek için 'evanjelik' kelimesini kullanmaya başlamışlardır⁸. Fakat, kelimenin yaygın olarak kullanılmaya başlaması 1730 ve 1740'larda mezhebin İngiltere'de, Galler'de, İskoçya'da ve Britanya'nın Kuzey Amerika'daki kolonilerinde 'büyük uyanışla'⁹ yeniden canlanmasıyla mümkün olmuştur. Bu süreçte, Evanjelikler Reformist Puritan öğretilerin de insanları güç ve zenginliğin cazibesinden koruyamadığını iddia ederek, toplumu gerçek iman ve dindarlığa çağırmışlardır. 1780'lerden 1800'lerin ortasına dek 'ikinci büyük uyanış' hareketiyle Evanjelizm, başta Amerika olmak üzere dünyanın birçok yerinde farklı toplumlara ulaşmayı başarmıştır. Bunda Amerika'daki Protestan kiliselerinden başka ülkelere gönderilen misyonerlerin büyük katkısı olmuştur. Evanjelizmi iletirmek için kiliseler inşa etmiş, Kutsal Kitabı yabancı dillere çevirip yerel halklara öğretmişlerdir. Misyonerler gittikleri yerlerde Hristiyanlığın esaslarını yayma vazifelerinin yanı sıra çeşitli sosyal hizmetlerle insani yardımlarda bulunmuşlardır. Okullar, klinikler, dispanserler, yetimhaneler inşa etmiş, okuma-yazma oranını arttırmış, tarımsal kalkınmaya destek vermişlerdir. Eşitlik, özgürlük ve insan onuru gibi kavramların ve değerlerin farklı coğrafyalarda öğretilmesinde rol oynayarak kültürel dönüşüme hizmet etmişlerdir. Misyonerler, farklı diller ve kültürler üzerine uzmanlıklarıyla farklı ülkeler ve toplumlar hakkında bilgi edinme merakını ve uluslararası ilişkilere ilgiyi uyandırarak Amerikan uluslararasıcılığının öncüleri olmuşlardır. Bu dini hareket, 1880'den 1910'a kadar süren 'üçüncü büyük uyanışla' özellikle Asya'da, Afrika'da ve Latin Amerika'da yayılmaya devam edip, daha da küreselleşmiştir.

Onyedinci yüzyılın başlarında Kuzey Amerika'ya yerleşen ilk göçmenler, Hristiyan Avrupa'daki devlet kontrolünden bağımsız farklı bir teolojik gelenek kurmak isteyen Protestan Kalvinistlerdir¹⁰. Amerikan ulusunun ilk kurucu üyeleri olan bu göçmenler için İncil, tek ortak kitap ve rehberdir. Dolayısıyla İncil'deki Ahid, vaat edilmiş topraklar, seçilmiş halk, yeni Kudüs, toplu göç gibi kutsal kavramlar, temel imgelemler ve betimlemeler yeni ulus kimliğinin ve ulus sivil dininin ortaya çıkıp gelişiminde önemli yer etmiştir. Onsekizinci yüzyılın sonlarında dini fikirler ve semboller Amerikan ulusunun diğer bütün milletlerden farklı, seçilmiş bir ulus olduğuna inancı iyice güçlendirmiş Amerikan istisnacılığının kökenlerini oluşturmuştur. Bunda Amerikalı Protestanların 1816'dan itibaren Yahudileri evanjelikleştirmeleri de önemli rol oynamıştır¹¹. Ondokuzuncu yüzyılda

⁸ İbid., s.30.

⁹ John M. Murrin, "Religion and Politics in America from First Settlements to Civil War", *Religion and American Politics : from the Colonial Period to the Present*, (eds.) A. Noll Mark and E. Harlow Luke (NY: Oxford University Press, 2007), s.29.

¹⁰ Amstutz, s.16.

¹¹ Yaakov S. Ariel, *Evangelizing the chosen people: missions to the Jews in America, 1880–2000*, (The University of North Carolina Press, 2000), s.1.

göçmenlerin 'vahşi Batı' ve tüm Kuzey Amerika'ya doğru ilerleyip yayılmaları da Tanrı'nın bir planı ve ulusun kaderi şeklinde yorumlanmıştır. Bu 'Kader Manifestosu' dönemi aynı zamanda Amerikan ulusuna dünyaya yayılma konusunda bir hak ve sorumluluk yüklediği dönemdir. Bu dini ilkelerle hareket eden evanjelik misyonerler Birleşik Devletler'in başka ülkeleri ve kültürleri daha fazla etkilemelerine neden olmuşlardır. Yirminci yüzyılda izolasyonist politikaların terk edilip küresel çıkarların yeniden tanımlanmasında ve Amerikan yayılmacılığının yerleşmesinde etkili olmuşlardır.

Evanjelik misyonerlik Yirminci yüzyılın ilk yarısında da Protestanlığın Luteranizm, Metodizm ve Anglikanizmden diğer dallarından farklı olarak Evanjelizm öncelikle Amerikan alt-sınıfları ve Hristiyan sağ arasında gelişme göstermiştir¹². ABD'de Hristiyan sağı başta muhafazakar Evanjelistler olmak üzere Cumhuriyetçi Parti içindeki Katoliklerden oluşmaktadır. Bu grubun siyasal sorunlara karşı tutumlarını dini inançları belirlemektedir. Kürtaç, cinsellik, ötanazi, kök hücre araştırmaları ve serbest piyasa ekonomisi gibi konularda ahlaki muhafazakarlığı destekledikleri için parti içinde örgütlenmektedirler. Hristiyan sağı oluşturan kişilerin daha ayrıntılı bir profilini çizmek gerekirse şu özelliklerinden bahsedilebilir¹³: Genellikle güney eyaletlerden birinde oturan, beyaz çekirdek bir ailenin bireyleridir. Bu ailelerde, anne evde çocuklara bakarken, baba işe gidip gelir, haftada bir kereden daha fazla da ailecek kiliseye gidilir. Zamanla daha çeşitli bir görüş sergilemekle birlikte, bu ailelerde bireyler genellikle televizyonda dini kanalları ve Fox haberlerini izleme ve Cumhuriyetçi partiye oy verme eğilimindedir. Bu betimlemeler başlangıçta stereotipleştirme gibi görünse de dindar kişilerin sosyal bir muhafazakarlık etrafında birleştiği bir gerçektir.

Evanjelikler, çok boyutlu amaçlar ve hedeflerle dini partizan söylemi aşarak zamanla güç ve etki alanlarını genişletmişlerdir. Bir grup kilise liderinin kendilerini 'köktendinci' yorumlamalardan ayırıp 'yeni evanjelizmi' resmi olarak kurumsallaştırmaları da bunda etkili olmuştur.¹⁴ 1943'te 'Ulusal Evanjelikler Birliğini' kurmalarıyla daha da güçlenmişlerdir. Evanjeliklerin iç politikada etkili olmalarının altında yatan en önemli nedenlerden biri, Amerikalıların diğer Batılı toplumlara nazaran daha dindar bir ulusal kimliğe sahip olmalarıdır. Halkın gündelik yaşamında dinin önemli yerinin olması, dini kuruluşların elini güçlendirirken ülkede din, milliyetçilik ve siyaset ilişkisinin sıkı olmasını sağlamaktadır.¹⁵

Dini topluluklar bilindik lobi grupları gibi politikaları doğrudan etkiliyor görünmeseler de halkın ve karar vericilerin dünya görüşlerini biçimlendirmedeki ağırlıklı yerleri nedeniyle hem iç hem de dış politikayı

¹² K. Murray and O. Worth, 'Building Consent: Hegemony, "Conceptions of the World" and the Role of Evangelicals in Global Politics', *Political Studies* 61(4), (2013): 738.

¹³ Lee Marsden, *For God's Sake: The Christian Right and US Foreign Policy*, (London: Zed Books, 2008), s.4.

¹⁴ Spector, s.40.

¹⁵ Kenneth D. Wald and Allison Calhoun-Brown, *Religion and politics in the United States*, (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2011).

dolaylı yoldan değiştirebilen siyasal araca dönüşebilmektedirler. Bu nedenle Evanjelistlerin dünya görüşü ve dünya politikalarına bakışını bilmek, ABD politikalarını anlamak için önemlidir. Evanjelistlere göre Kitab-ı Mukaddes, dünyada barış ve adaleti korumak için sekiz ahlaki ilkeye kaynaklık etmektedir¹⁶:

1) Devletlerin ahlaki meşruiyeti: İnsanlar birbirleriyle etkileşim içinde olan sosyal varlıklar olduklarından onların ortak yararını garanti altına alacak bir düzenin tesisi için siyasal kurumlar gereklidir. Bu ilke, Kitab-ı Mukaddes'te de yer bulan İsrailoğullarının esaretten kurtuluşu ve Tanrı'nın onlara yeni ülke vaadi anlatısına dayanmaktadır. Tanrı ülkesinde inananlar, Tanrı'nın emirlerini bireysel ve kolektif olarak yerine getirecekleri siyasal bir düzen kurup sürdürme sorumluluğu taşımaktadır. Devletler de Tanrı'nın yarattığı bir düzenin birer kurucu parçaları olarak meşrudurlar.

2) Tanrı'nın her şeyin üstünde egemenliği: Tüm yaratılanlar, bireyler, topluluklar ve uluslar kadir-i mutlak ve alim-i mutlak Tanrı'nın hükmüne ve yargısına tabidir.

3) Bireylerin önceliği: İnsanlar, Tanrı'nın suretinden yaratıldıkları ve İsa'nın kefaretiyle aşkın bir değere sahip olduklarından Tanrı ülkesinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bu yüzden tüm insanların özgür, eşit ve sorumlu bireyler olarak insan onurunun taşıyıcısıdır. Bu görüş aynı zamanda insan haklarının evrenselliği görüşüne de dini temel oluşturmaktadır.

4) Günahın evrenselliği: İnsan, kusursuz yaratılmamıştır. Doğasındaki egoizm bütünüyle doğru ve hakça hareket etmesini engellemektedir. Bu yüzden kendi düşünce ve eylemlerinin sınırlarını kabul edip akli, bedeni ve ruhuyla günaha uzak durmalıdır.

5) Sevginin önceliği: Hıristiyan dünya görüşünün beşinci elementi sevginin önceliğidir. Çünkü, Kutsal Kitabın ilk emri, tüm kalbinle, ruhunla, aklınla ve gücünle Tanrı'yı sevmektir. İkinci emir ise, komşunu kendini sevdiğin gibi sevmeyi öğütlemektedir. Karşılıklı sevgi insanlar arasında gönüllü bir işbirliği ve dayanışmanın temellerini oluşturmaktadır. Tanrı sevgisinin mutlak ve evrensel olması gibi tüm insan topluluklarının ve uluslarının birbirlerini koruyup gözetmeleri hakça bir sistemi ve adaleti sağlayacaktır.

6) Hak talebi: İnsanların günahkarlıktan kaçınıp hak yolunda ilerlemeleri de kaynağını Tanrı sevgisinden almaktadır. Devletlerin iç işlerinde ve dış ilişkilerinde karşılıklı çıkarlarını ve güç mücadelelerini dengelemeleri karşılıklı sevgi ve kardeşlikle sağlanmaktadır. Hak talebi ilkesi, basit anlamıyla hakkaniyetle ilgili değildir. Hukukun adil işleridir. Yoksulların, güçsüzlerin, korunmaya muhtaç olanların, baskı görenlerin ve yabancıların korunması ve düzgün muamele görmeleriyle ilgilidir.

¹⁶ Amstutz, s.21-31.

7) Barış farzı: Hristiyan inancına göre, siyasal topluluklar içinde ve arasında barışı kurma ve sürdürmeye çalışanlar Tanrı'nın çocukları olarak anılmaktadır. Siyasal barış, genellikle savaş ve çatışma olmaması durumu olarak kabul edilirken, Eski Ahit' göre 'şalom' anlamında barış, toplumsal uyum ve adalet anlamına gelmektedir. Şalom, kişilerarası ve topluluklararası ilişkilerin yanı sıra kişilerin Tanrı'yla ilişkilerinde iç huzurunu ve uyumunu da içermektedir. Siyasal barışa zeminini oluşturan hak ve adalet, yasa ve kuralların devlet zoruyla uyulmasıyla sağlanmaktadır. Dolayısıyla barış, insanların ortak yararı için hakça düzenlenmiş bir toplumsal yaşamla mümkündür.

8) Affetmenin gerekliliği: Bağışlama, Hristiyan etiğinin en önemli unsurlarından biridir. Tanrı'nın İsa'nın kefaretiyle günahları bağışlaması gibi insanlar da birbirlerini bağışlamalıdır. Affetmenin gerekliliği, insan doğasındaki kısasa kısas arzusu nedeniyle zorlayıcı bir ilke gibi görünse de güveni ve bozulan ilişkileri tamir etmek için önkoşuldur. Kısasa kısas, geçmişe düşmanlıkla bakmaya, affetme geleceğe umutla ve iyi niyetle bakmaya dayanmaktadır. Kısasa kısas etiği bir tür cezalandırma hukuku kurarken, bağışlama etiği hatalarla bozulan ilişkilerin iyileşmesi için yapıcı bir hukuk kurmaktadır. Diğer türlü insanlar arasında geçmiş adaletsizlik ve çatışmalar bir intikam döngüsüyle sürekli yeni nesillere aktarılabilir ve düşmanlıkları kalıcılaştırabilir.

Bu değerlerle 1980'lerden itibaren ABD'de yükselen yeni muhafazakarlık, iç ve dış politikada önemli etkiler yaratmış, 1970'lerden beri yozlaştığı iddia edilen kültüre eleştiriler getirmiştir. Bu görüş, içte ve dışta bir kültür savaşını teşvik etmiştir. Yeni muhafazakarları, sağcı muhafazakarlarla kültür savaşı konusunda iş birliği yapmaya iten çeşitli nedenler vardır. Bunların başında eğitimde, sanatta ve felsefede ahlaki ilkelerin ve değerlerin azalması, feminist, LGBT, siyah ve yerlilerin haklarını savunan kimlik politikalarının başarılı olması, kürtajın yasallaşması gibi olgular gelmektedir. Yeni muhafazakarlara göre dış politika iç politikada başlamaktadır. İç politikaların bir çıktısı olarak geliştirilen dış politika, ancak Cumhuriyetçilerin sağ ve yeni muhafazakarların desteğini arkalarına almaları ile mümkündür. Vatansızlık, tüm özel ve kamu kurumlarında teşvik edilmelidir. Ancak içeriden güç alan bir Amerikan kimliği üzerine inşa edilerek sağlam bir dış politika üretilebilir.

Amerikan Dış Politikasında Evanjelizmin Etkisi ve Gelişimi

Birçok Amerikan Başkanı dini söyleme kriz zamanlarında liderliklerinin ve yönetimlerinin tarihi önemine işaret etmek için başvurmuştur. Başkan Wilson ve Roosevelt şer retoriğini öncelikle iç politikayı hedef alarak ülkeyi savaş dönemlerinde bir araya getirip düzeni sağlamak için kullanmışlardır.¹⁷ Harry S. Truman 8 Mayıs 1945'teki demecinde İkinci Dünya Savaşı batı cephesi zaferinden Adolf Hitler'in ve şer çetesinin teslimi şeklinde söz etmiştir. Truman'a göre yarısı özgürleştirilen dünyanın doğusu da şerden

¹⁷ Scott Klein, "The Culture War Gone Global: 'Family Values' and the Shape of US Foreign Policy", *International Relations*, Vol. 18(4), (2004): 454.

tamamıyla temizlenmeliydi. Şüphesiz Japonya'nın Nagasaki ve Hiroşima şehirlerine atom bombası ile saldırması bu 'temizliğin' önemli bir parçasıdır. 1947 yılında Truman, Kongre konuşmasında doktrinini ilan ederken de dini referanslar kullanmıştır. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin askeri ve siyasi ve ekonomik boyutları ile çevreleme politikasının ana bileşenlerinden olan bu doktrin, ABD'nin komünizm tehdidinden kendini koruyamayan ülkelere finansal ve askeri yardım yapmasını öngörüyordu. Truman'a göre totaliter rejimler yokluktan ve yoksulluktan beslenerek şer topraklarında büyüyüp yayılıyorlardı. Truman doktrini Soğuk Savaşın sonlarına kadar ABD dış politikasındaki işlevini sürdürmeye devam etmiştir.

Evanjelizme bağlı bir dindar olan Başkan Jimmy Carter, inancının yüklediği misyonla ve dini değerlerinden ilhamını bulan bir yaklaşımla dış politika söyleminde insan haklarına vurguyu arttırmıştır. Realpolitikaların hakim olduğu süreçte Carter yönetimi, uluslararası politikada insan hakları konularını da gündeme almaya başlamıştır¹⁸. 1981'de başkanlık koltuğuna oturan Ronald Reagan aynı dini ideal ve ilkelere bağlı olarak muhafazakarlığın önemli bir lobi grubu içinde gelişmesini teşvik etmiştir¹⁹. Başkan Reagan Ulusal Evanjelikler Birliği'nin yıllık toplantısında nükleer caydırıcılığa karşı direnenlere Tanrısal gerçekleri ve şer imparatorluğunun saldırgan baskılarını görmezden geldiklerini ifade ederek meydan okumuştur. 'Tanrısız tiranlık'²⁰ olarak tanımladığı Sovyetlere karşı mücadele içinin şerre, yanlışın doğruya karşı mücadelesidir. Bu ahlaki çerçeve Soğuk Savaş dönemi ABD-SSCB ilişkilerinin temel parametrelerinden birini oluşturmuştur. Ronald Reagan 'özgür batı dünyasının' lideri olarak şer imparatorluğuna karşı ABD'nin eninde sonunda zafer kazanacağını ifade etmiştir.

İç politikada ise, Kasım 1973'te bir grup ılımlı ve yenilikçi Evanjelik, sosyal ve ekonomik adalet için mücadeleye sivil katılımı teşvik etmek için geniş bir kamu çağrısı olan Chicago Bildirgesini ortaya koymuştur.²¹ Bunu takiben 1974 yılında İsviçre'nin Lozan şehrinde 150 ülkeden 2300 kilise temsilcisinin katıldığı Evanjelizm Dünya Kongresi'nde Lozan Paketi ilan edilmiştir²². Bildirgede Evanjelizmin temel inanç ve kaidelerine açıklık getirilmiş, Evanjelizmin kilise-devlet ilişkileri, sosyo-ekonomik adalet gibi konularda yaklaşımları betimlenmiştir. 1980'lerde dini sağın yükselmesiyle Evanjelikler de siyasal eylemlerinde daha aktif olmaya başlamışlardır. Ulusal Evanjelikler Birliği, 1986'da ulusal güvenlik, uluslararası insan hakları ve

¹⁸ William Steding, *Presidential Faith and Foreign Policy: Jimmy Carter the Disciple and Ronald Reagan the Alchemist*, (NY: Palsgrave Macmillan, 2014), s.39-57.

¹⁹ Gary John Dorrien, *The Neoconservative Mind: Politics, Culture and the War of Ideology* (Temple University Press, 1993).

²⁰ Steding, s.113.

²¹ Amstutz, s.73.

²² İbid., s.74.

küresel barış gibi konularda kamu politikaları tartışmalarını topluma yaymak ve bilinci arttırmak için Barış, Özgürlük ve Güvenlik Çalışmaları Programını kurmuştur.

Evanjelicler, Soğuk Savaşın sonuna gelindiğinde geniş siyasi etkiye sahip olmuşlardır. Tüm insanların Tanrı'nın çocukları olduğu görüşüyle her bireyin insan onurunun korunması gerektiği inancını yaymışlardır. Böylelikle, uluslararası sistemde insan haklarının korunması için yerel sorunlara ve ihtiyaçlara karşılık hükümetler-arası ve hükümetler-dışı örgütlerle uluslararası çözüm arayışında rol oynamışlardır. 1990'lardan itibaren dünyanın sadece farklı devletler, uluslar ve kültürlerden oluşmadığını, hiçbir ayırım gözetmeksizin evrensel bir ahlaki topluluktan oluştuğu fikriyle 'uluslararası toplum' kavramının filizlenmesine katkıda bulunmuşlar, uluslararası politikada küresel insanîyetperverlik kavramının yerleşmesini sağlamışlardır. Misyonerler, başka ülkelerde hükümet kurumlarının demokratikleşmesinde doğrudan bir rol oynamasalar da demokratik idealleri teşvik edip demokrasinin gelişeceği önkoşulların oluşumunda öncü rol oynamışlardır²³.

Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasında uluslararası politikadaki güç mücadelesi ideolojik ve seküler bir rekabete dayanırken, 1990'lardan itibaren uluslararası ilişkilerde gündemi temel insan hakları ve özgürlüklerinin korunması almıştır. Bu dönemde ana akım medya Müslüman ülkelerdeki Hristiyanların maruz kaldığı dini zulümlerden 'haç ve hilal arasında yeni hoşgörüsüzlük' ifadeleriyle bahsetmiştir²⁴. Medyadaki bu söylemler Evanjeliclerin dünya politikalarına karşı sürekli, örgütlü ve daha geniş bir yapılanmayla siyaset uygulamalarının zeminini oluşturmuştur.

1996'da Ulusal Evanjelicler Birliği'nin 'Vicdani Bildirisi' Clinton yönetimini dünyanın farklı yerlerinde zulüm gören Hristiyan azınlıklar konusunda dini-ahlaki bir sorumlulukla harekete geçmeye ikna etmiştir. Clinton, bu tür ülkelerdeki hükümetleri dini baskıların önüne geçecek gerekli ilkeleri kabul etmeye zorlayan Uluslararası Dini Özgürlükler Sözleşmesini kabul etmiştir. Bu sözleşme, din ve vicdan özgürlüğünün küresel düzeyde korunması meselesini Amerikan dış politikasının ana hatlarından biri haline getirmiştir. Yine de Suudi Arabistan gibi insan hakları ihlallerinin sorunlu olduğu ama ABD için önemli ticari partner olan ülkelere yaptırım konusunda ılımlı bir yaklaşım izlenmiştir.

2001'de George W. Bush'un başkanlığa seçimiyle yeni muhafazakarlar Beyaz Saray'da yerlerini sağlamışlardır. Dindar bir çevrede yetişen Bush, başkan olup Beyaz Saray'daki oval ofiste olmasını, seçim öncesi inancının güçlenişi ve yenilenişinin sağladığını düşünmektedir. ABD'de bürokratik yapının başkanlık üzerine sınırlandırıcı etkisi olsa da Bush'un politikalarında kişisel inancı ve değerlerinin geniş bir yer sergilediği

²³ İbid., s.65.

²⁴ Moutusi P. Choudhury, "The Sacred and the Secular: Influence of Religion on George W. Bush's Foreign Policy", *Jadavpur Journal of International Relations*, 19 (2), (2015): 197.

görülmektedir²⁵. Bu yüzden, özellikle Başkan Bush döneminde dış politika söyleminde Hristiyan değerlere vurgu daha belirgin bir karakter kazanmıştır. Dış politikada açık biçimde bu değerlerin ve söylemin yerleşmesi sonucu gerçek anlamıyla 'Evanjelizm' dönemi yaşanmıştır²⁶.

Bush yönetimi, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki Müslüman ülkelerde baskı gören gayrimüslim azınlıkların hakları ve Kuzey Kore vatandaşlarının dini ve siyasi özgürlükleri gibi konularda çalışmalarını arttırmıştır. 2002'de imzalanan Sudan Barış Aktı ve 2004'te imzalanan Kuzey Kore İnsan Hakları Aktı Evanjelistlerin lobi faaliyetleriyle bu yönde attığı adımlara örnektir. Zamanla diğer gruplar da uluslararası adalet için dünyadaki etnik temizliğe varan muamelelere karşı Kongre ve Beyaz Saray'ı harekete geçmesi yönünde baskı oluşturmaya başlamışlardır. 2004 yılının sonbaharında Ulusal Evanjelistler Birliği, kapsamlı bir siyasal hareket yürüterek Birleşik Devletlerin iç ve dış ilişkilerini ilgilendiren konularda İsa-merkezli sosyal ve siyasal politikaların, amaç ve yöntemlerin izlenmesi için ahlaki çerçeveyi tanımlayan bir belge ortaya koymuşlardır: Millet'in Selameti Adına: Siyasal Sorumluluğa Evanjelist Çağrısı.

Soğuk savaş sona erdiğinde uluslararası düzendeki tek süper güç olan ABD, kendini yeni dünya düzeninin oyun kurucusu gibi görmekteydi. Bu süreçte, ülkesini Tanrı'nın yüce gayesini gerçekleştirmek için Tanrı tarafından seçilmiş bir ülke olarak gören Amerikalılar için 11 Eylül Saldırıları şok edici olmuştur. Saldırıların ardından başkentteki ulusal katedraldeki konuşmasında başkan Bush, dünyayı kurtarmak için bu saldırılara karşılık vermenin ABD'nin tarihi bir sorumluluğu olduğunu söylemiş ve bir yıl sonra İran, Irak ve Kuzey Kore'yi şer ekseninin birer parçası ilan etmiştir²⁷. Bush'a göre kendi hayatında olduğu gibi ülkesinin kaderinde de dinin hayati rolü vardır. Bu yüzden, 14 Eylül 2001'deki söylevi sadece saldırılarda hayatlarını kaybedenler anısına bir konuşmadan daha fazlasıdır. Düşmanlara ve kötülüğe karşı savaşa bir çağrıdır. 14 Eylül 'Ulusal İbadet ve Anma Ayini Günü' olarak ilan edilmiştir. Saldırıların birinci yıl dönümünde de Bush, İncil'den alıntılarla konuşmasını tamamlamıştır.

Başkan Bush, bu dini referanslarla Irak müdahalesi için ciddi bir halk desteği toplamayı başarmıştır. Bush yönetimi, müdahale ardından uzadıkça uzayan savaşı ve ABD ordusunun Irak'taki belirsiz görevini haklı çıkarmak için de dini referanslar kullanmaya devam etmiştir. Halk, kaynağını Evanjelizmde bulan ABD'nin dünya siyasetinde ve tarihinde Tanrı tarafından verilmiş kutsal bir misyonu gerçekleştirdiği fikrine ikna edilmeye çalışılmıştır.²⁸ Bush döneminde özellikle demokrasi ve özgürlük kavramları

²⁵ İbid., s.171.

²⁶ Peggy Shriver, Evangelicals and World Affairs, *World Policy Journal*, Fall, 2006, 52-58.

²⁷ Klein, s.455.

²⁸ P. Kengor, *God and George W. Bush: A Spiritual Life*, (New York: Regan Books, 2004).

da birer aşkın Amerikan değerleri olarak dini merkeze alan bir siyasal dil inşası ile yeniden tanımlanmıştır. Bu yeni tanıma göre, özgürlük her insana ve her millete Tanrı tarafından verilmiş bir hak ve hediyedir. ABD, dünyada Tanrı'nın iradesini gerçekleştiren 'özgürleştirme misyonu' ile hareket etmektedir. Özgürlük ve demokrasi söylemi ABD'nin ve dış politika yapıcılarının eline tehlikeli bir güç kullanma lisansı vermiştir. Kısacası, Amerika'da ulus devlet kimliği ve değerlerini tanımlamak ve güçlendirmekte dinin önemli yeri vardır. Dini kimlik, Amerikan halkının kendini nasıl gördüğünü, nasıl tanımladığını ve dünya halkları arasındaki yerini belirlemede önemli siyasal çizgiler çizmektedir. Bu anlayışa göre, Amerikanizm iç ve dış politikada kendi azizleri ve peygamberleri olan dini semboller ve ritüeller bütünüdür.

Evanjelistlerin Amerikan siyasetindeki gücünün farkında olan Demokrat Parti adayı Hussein B. Obama, 2008 başkanlık seçimi adaylık sürecinde ilerlemeci Evanjelistlerin oylarını kazanmaya yönelik cesur bir strateji izlemiş ve desteklerini kazanmıştır. Obama ve Evanjelistler arasındaki ilişki 'Obamagelik' fenomenini oluşturmuştur.²⁹ Son olarak, Kasım 2016 başkanlık seçimlerinde Evanjelistlerin %81'inin Cumhuriyetçi Parti adayı Donald Trump'ı desteklediği bilinmektedir.³⁰ Evanjelistler, 2008 ekonomik krizinin etkisi ve uluslararası politikanın çokkutuplu yapısıyla ABD hegemonyasının kırıldığı bir süreçte Trump'ın ABD'yi tekrar 'muhteşem Amerika' yapma vaadiyle dünya görüşlerine uygun bir 'Amerikan idealini' gerçekleştirme umudu taşımaktadırlar.

ABD-İsrail İlişkilerinde Evanjelist Değerlerin Etkisi

Yahudi halkı ve Yahudi devleti İsrail ile ilişkiler, Amerikan Evanjelistlerinin dış politika alanında ilgilendikleri konuların başında gelmektedir. İsrail politikalarına sürekli ve güçlü destek vermeleriyle diğer Hristiyan Protestanlardan farklı bir duruş sergilemektedirler. 1948 yılında İsrail devleti kurulduğunda Protestan kiliseleri yeni kurulan devlete karşı olumlu yaklaşıp da 1967'deki Altı Gün Savaşı'nın ardından İsrail'e eleştirel yaklaşıpaya başlamışlar ve Filistinlilere destek vermişlerdir. Evanjelistler bunun tam tersi bir yaklaşım göstererek İsrail ordusunun Kudüs'ü almasını kendileri için de bir dönüm noktası olarak değerlendirmişlerdir ve İsrail devletine olan desteklerini yarım yüzyıldır sürdürmüşlerdir. Çalışmanın bu bölümü, Evanjelistlerin İsrail'e olan özel ilgilerinin ardında yatan normatif değerleri ortaya koyarak ABD'nin İsrail politikalarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

İsrail'in ABD için önemi kuruluş dönemine kadar geriye götürülebilir. Michael Novak, 'On Two Wings' (2001) adlı kitabında ABD'nin kuruluşunda ve kurucu babalarının düşüncesinde Yahudi dininin ve

²⁹ Steven Miller, "Between Hope and Despair: Obama and Evangelical Politics", Faith in the new millennium: the future of religion and American politics, (eds.) Matthew Avery Sutton and Darren Dochuk (NY: Oxford University Press, 2016), s.203.

³⁰ Myriam Renaud, "Myths Debunked: Why Did White Evangelical Christians Vote for Trump?", erişim tarihi: 16.08.2017, <https://divinity.uchicago.edu/sightings/myths-debunked-why-did-white-evangelical-christians-vote-trump>

metafizikinin önemli etkisi olduğunu iddia etmektedir. O dönemden beri Amerikan toplumunda Yahudi geleneğinin ve İbranice İncil'in dini, değerleri, coğrafyası ve insanlarıyla önemli yeri vardır.

Coğrafi açıdan bakıldığında, Filistin, hem Yahudiliğin ve Hristiyanlığın doğduğu ve yayıldığı yer olduğu için Evanjelikler için kutsaldır. Bu bölge Tanrı'nın seçilmiş halkını koruduğu, kolladığı, kılavuzluk edip yargıladığı topraklardır. İsa'nın da doğumun, ölümün ve yeniden dirilişine konu olan kutsal yerlerdir. Bu nedenle Evanjelizme göre Ortadoğu, özellikle Filistin toprakları diğer coğrafyalara göre ayrıcalıklı yere sahiptir. Teolojik açıdan ise Evanjelikler İncil'e atıfta bulunarak İsraililere olan sürekli desteklerini rasyonalize etmeye çalışmaktadırlar. Öncelikle Kutsal Kitap'ta İsrail ulusuyla ilgili anlatı ve öğretileri dikkate almaktadırlar. Bu anlatılara göre, insanlığın kurtuluşu ve bağışlanması için Tanrı, planını gerçekleştirmeye hizmet etmesi için İsrail ulusunu aracı olarak seçmiştir³¹. Bunun için Tanrı, İbrahim Peygamber ve nesline Mısır'daki Nil nehrinden Irak'taki Fırat nehrine kadar uzanan topraklarda bir Kenan ülkesi kurma vaat edilmiştir. Hristiyan Siyonistlere göre bu vaade modern Arapların atası olarak kabul edilen İbrahim'in ilk oğlu İsmail dahil değildir³². Bununla birlikte Kutsal Kitap, Tanrı'nın kurtuluş vaadinin yalnızca İsrailoğulları için değil, onları gözetenler için de olduğunu öğütlemektedir.

İncil'e göre, İsa Peygamber'in yeniden dünyaya gelişinde İsraililerin rolü tartışmasız geçerliliğini korumaktadır. Yahudi halkı bu dünyanın sonu geldiğinde Armagedon çatışmasında şer güçlerine karşı anahtar rol oynayacaktır. Kötülüğe karşı bu savaş, Yahudiler kutsal topraklara döndüğünde Kuzey İsrail ovalarında gerçekleşecektir ve ancak kötülük ortadan kaldırıldığında İsa yeniden dirilecektir. Bu anlatıya göre, İsa'nın dönüşünün önkoşulu Yahudi devletinin inşası ve devamına, İsrailoğullarının güvenliği ve refahına bağlıdır.

Bu nedenle İsrail devleti, Hristiyanlar için, özellikle Hristiyan Siyonistler ve Evanjelikler için ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Din, Amerikan kimliğinin temel oluşturucu öğelerinden olduğu için ABD dış politikasında İsrail'in özel bir yeri olmuştur.³³ Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı kontrolünden çıkıp 1917'de İngiliz manda yönetimi altına giren Filistin'de bir İsrail devletinin kurulmasını öngören Balfour Deklarasyonu Amerikan Siyonistlerinin de etkisiyle 1919'da Kongre'de onaylanmıştır³⁴. Kısacası, devletin kuruluşundan itibaren İsrail ve ABD arasındaki özel ilişkide din, önde gelen belirleyici bir unsur olmuştur.

³¹ Spector, s.6.

³² İbid., s.26.

³³ Walter Russell Mead, "God's Country?: Evangelicals and U.S. Foreign Policy", *Foreign Affairs*, 85, September/October, (2006).

³⁴ David Schoenbaum, *The United States and the state of Israel* (Oxford University Press, 1993), s.18.

ABD-İsrail ilişkilerinin bu kendine özgü dördüncü döneme incelenebilir: 1967 Arap-İsrail Savaşı öncesi dönem; 1967 sonrası dönem; Soğuk Savaş sonrası dönem ve 11 Eylül sonrası dönem. 1967 yılı öncesinde İsrail, ABD politikalarına tezat yaklaşım ve eylemler sergilese de ABD, İsrail devletinin varlığına ve egemenliğine koşulsuz ve sorgusuz destek vermiştir³⁵. Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 151 sayılı kararıyla Filistin toprakları üzerinde iki devletin kurulmasına karar verilmiştir.³⁶ Amerikan Başkanı Henry Truman, İsrail devletinin kurulmasına destek vermiş ve sonraki yönetimler de yeni kurulan Yahudi devletiyle yakın siyasi ilişkilerin sürdürülmesine onay vermişlerdir. Truman, Yahudi halkının ve kutsal toprakların Tanrı'nın gözünde ayrı bir yere sahip olduğunu düşünmekteydi³⁷. Truman'a göre İkinci Dünya Savaşı boyunca maruz kaldıkları Holokost dahil, iki bin yıl boyunca topraklarından uzakta büyük ızdıraplar çeken Yahudilerin anavatanlarına kavuşma isteğine hassasiyetle yaklaşılmalıydı. Dolayısıyla, Truman, binlerce Yahudi mültecinin Filistin topraklarına yerleşimi için 135 milyar dolarlık yardım sağlamıştır³⁸. Devletin kurulmasından sadece üç yıl sonra nüfus ikiye katlanmıştır. O dönemki Amerikan çıkarlarıyla çatışmasına rağmen Washington'ın İsrail'e bu yaklaşımı Truman'ın dindarlığıyla açıklanmaktadır³⁹.

Başlangıçta ABD, İsrail'e askeri yardımı veto etse de Truman'ın ardından gelen Dwight D. Eisenhower⁴⁰ ve John F. Kennedy yönetimleri dönemlerindeki 1958 Lübnan ve Ürdün krizleri, Irak devrimi, Mısır-İrak rekabeti, Arap milliyetçiliği ve anti-kolonyalizmin yükselişi, Sovyet yayılmacılığı gibi Ortadoğu'daki gelişmeler⁴¹ İsrail'in önemini arttırmaya başlamıştır. Özellikle 1967'deki Altı-gün Savaşı⁴² sonrasında Washington'ın İsrail'e bakışı değişmiştir. Başkan Nixon'a göre Sovyetleri Ortadoğu'da durdurabilecek tek güç, İsrail'dir.⁴³ 1970'lerde bu bakış açısı Washington'a iyice yerleşmiş, İsrail lobisi etkisini göstermeye başlamış, Başkan Gerald Ford ve Jimmy Carter dönemlerinde İsrail'e destek artmıştır. Bunda Jimmy Carter'ın Evanjelik kimliği ve dünya görüşü etkili olmuştur. ABD, İsrail'i

³⁵ Barnett, s.437.

³⁶ Arap-İsrail çatışması üzerine BM kararları ve ABD etkisi hakkında detaylı bilgi için ayrıca bakınız: Danilo Di Mauro, *The UN and the Arab-Israeli conflict : American hegemony and UN intervention since 1947*, (NY: Routledge, 2012).

³⁷ Amstutz, s.130.

³⁸ Michael Oren, "Israel and the United States: The Special Bond Between Two Nations and Two Peoples", *Wall Street Journal*, May 7, (2008): 125.

³⁹ Michael J. Cohen, *Truman and Israel* (Berkeley: University of California Press, 1990); Irvine H. Anderson, *Biblical interpretation and Middle East policy : the promised land, America, and Israel, 1917-2002* (The University Press of Florida, 2005).

⁴⁰ Isaac Alteras, *Eisenhower and Israel: US-Israeli Relations, 1953-1960*. (Gainesville: University Press of Florida, 1993)

⁴¹ Abraham Ben-Zvi, *Decade of transition : Eisenhower, Kennedy, and the origins of the American-Israeli alliance* (Columbia University Press, 1998).

⁴² İsrail, savaş sonrası topraklarına Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı katmıştır. İsrail'e göre bu bir 'işgal' değildir; çünkü Filistin üzerinde Osmanlı hakimiyeti ve İngiliz manda yönetiminden sonra bu bölge hukuken hiçbir devletin egemenliği altına girmemiştir.

⁴³ Oren, s.124.

Soğuk Savaş dönemi çevreleme stratejisine dahil etmiş, büyük oranda askeri yardım sağlamıştır⁴⁴.

1980'lerde İsrail, Suudi Arabistan'a ve Çin'e silah satma gibi ABD'nin politikalarıyla ters düşen dış politika adımları atsa da iki ülke arasındaki yakın ilişkiler bunlara rağmen devam etmiştir. 1981'de Irak'ın nükleer reaktörlerinin bombalanması ve 1982 Beyrut kuşatması gibi İsrail'in Ortadoğu'daki saldırgan politikaları ABD'nin Batılı diğer müttefikleriyle ilişkilerini tehlikeye atsa da paylaşılan ortak değerler ve ortak çıkarlar İsrail-ABD dostluğunu bozmamıştır. Hatta 1987'de ABD'nin güvenlik stratejisince İsrail'le stratejik işbirliği geliştirilmiş, 'natolaştırılması'⁴⁵ başlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ve değişen güç dengesi ABD'nin müttefikleriyle ilişkisini de farklı zeminlere oturtmuştur. İsrail de ABD için stratejik önemini yitirmiştir. Uluslararası sistemdeki değişim, birçok devletin uluslararası ilişkilerdeki rolünü ve yerini yeniden tanımladığı bir sürece girmesine neden olmuştur. İsrail, yeni dünya düzenindeki yerini belirlemek için iki farklı kimlik yaklaşımının çatışma sürecine girmiştir. Bu yaklaşımlardan biri, İsrail'in 'Büyük İsrail' ideasını gerçekleştirmeye yönelik 1967 savaşı sonucunda genişlettiği topraklarla Kutsal Kitap'ta Yahudi halkına vaat edilmiş toprakları da içeren yayılcı politikaları dayandırmaktadır.⁴⁶ 'Büyük İsrail' yerine 'İsrail Devleti' yaklaşımını benimseyenlerse yayılcı politikaların İsrail'i birçok anlamda tehlikeye atacağı düşüncesiyle 1967 öncesi dönemdeki sınırların korunmasının İsrail'in demokrasisini, güvenliğini ve Yahudi kimliğini garanti altına alacağını savunmaktadırlar.⁴⁷ Bu bağlamda İsrail'in Filistin direnişine karşı politikaları ve *intifada* olgusu onu Batılı devletlerle ortak demokratik değerleri taşıyan İsrail imajından uzaklaştırmaktadır. Aynı şekilde İsrail tarafından Filistinlilere yapılan insan hakları ihlalleri de devleti Batılı gelişmiş milletler karakterinden uzaklaştırarak 'üçüncü dünya' ülkesi imajına büründürdüğü için 'Büyük İsrail' projesine yönelik adımların İsrail'e faydadan çok zarar getirdiği düşünülmektedir.

Daha önce belirtildiği gibi uluslararası ilişkilerde 'biz' kimliğine karşı ortak bir tehditle tanımlanan 'onlar' ayrımı sosyal olarak inşa edilip güvenlik politikalarına şekil verebilmektedir. ABD'yi hedef alan 11 Eylül saldırıları Batılı Hristiyan devletlerle Müslüman devletler arasında 'biz' ve 'onlar' ayrımı yaratmıştır. İsrail'in Yahudi kimliği, Batılı devletlerle güvenlik alanında çıkarlarını aynılaştırdığından ortak İslami terör tehdidi İsrail'in

⁴⁴ William B. Quandt, *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict Since 1967* (Washington, DC.: The Brookings Institution, 1993).

⁴⁵ Barnett, s.438.

⁴⁶ İsrail'in 'vaat edilmiş topraklara' ulaşmak amacıyla izlediği politikalar için ayrıca bakınız: Charles Selengut, *Our Promised Land: Faith and Militant Zionism in Israeli Settlements*, (Rowman & Littlefield, 2015).

⁴⁷ Barnett, s.439.

Batılı kimliğini tekrar güçlendirmiştir. ABD için de Ortadoğu'da terörlle mücadelede İsrail, önemli bir stratejik ortak olmuştur.

11 Eylül'e kadar Bush yönetimi ABD'nin Ortadoğu'ya müdahil olmasına karşıyken El-kaide kaynaklı saldırılar ABD dış politikasında önemli bir senaryo değişimi yaratmıştır. Bush, Amerikan halkı üzerinde etkili olan dini retorikliğini savaşa girmek için kullanmıştır. Terör saldırılarının Amerika'nın savunduğu özgürlük ve demokrasi değerlerine karşı olan şer odaklarınca planlandığını ifade etmiştir. İsrail'le paylaşılan ortak dini değerlerin yanı sıra demokratik değerler de ikili ilişkileri tekrar 'ayrıcalıklı' hale getirmiştir. Bush biz ve diğerleri ayırımı yaparken doğrudan kutsal kitaptan da alıntılar yapmıştır. Teröre karşı savaşını başlatırken Tanrıdan güç alan kararlılığının altını şu şekilde çizmiştir⁴⁸: "Ölüm gölgesi vadisine yürüsem de hiç bir şerden korkmuyorum, çünkü benimlesin."

Daha önce belirtildiği gibi ABD'nin Irak müdahalesinde kullandığı savaş dili, Evanjelic Hristiyan inancı ile inşa edilmiştir. Bush'un Saddam Hüseyin yönetimine karşı kullandığı ifadeler Evanjelizmin başlıca ilkelerini yansıtmıştır. Kullanılan savaş dilinde, Saddam'ın El-Kaide ile iş birliği yaptığı, kendi halkına işkence yaptığı ve İsrail'den nefret ettiği vurgulanmıştır. Bunlar, insan haklarının korunması ve İsrail'in bekasının sağlanması ilkelerini yansıtmaktadır.

Yeni muhafazakar sağın askeri ütopyacılığı ve Evanjelizmin tehlikeli karışımından oluşan bir Amerikan özgürleştirme teolojisi dış politikanın temel dayanağını oluşturmuştur. 11 Eylül'de kullanılan retorik iç politikada Bush'un başkanlığını ve meşruiyetini güçlendirirken, dış politikada ABD'nin Ortadoğu'daki ideallerini İsrail'i de yanına alarak teröre karşı savaş adı altında gerçekleştirmede Amerikan halkının desteğini sağlamlaştırmak için bir araç olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla halkı gerektiğinde içeride birbirine daha fazla kenetlenmesinde kullanılabilir dış politikada boşalan ortak düşman algısının yerine yenisini inşa etmede bir araç olmuştur.

Son dönemde Ortadoğu'da ABD-İsrail çıkarlarının kesiştiği çeşitli sorunlar vardır. Her iki devlet de İran'ın nükleer programına karşıdır. Her iki devlet de İran'ın bölgesel etkisini sınırlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, balistik füzelerin ve kitle imha silahların bölgede kullanımına karşıdırlar. Son olarak ve en önemlisi, her iki devlet de Hizbullah, Hamas ve İŞİD gibi İslami ve cihatçı örgütlerin bölgedeki varlıklarına son vermek istemektedirler. Buna rağmen iki devletin bu sorunların çözümlerine yaklaşımlarına bakışında farklılıklar vardır. Özellikle Obama döneminde, her iki devlette de diğer devletin bu sorunlara karşı izlediği stratejilerin kendi çıkarlarını tehlikeye attığı kanaati oluşmaya başlamıştır. ABD, İsrail'in bölgede izlediği sert politikalar yüzünden bir bedel ödemek zorunda kalmak istemezken, İsrail ABD'nin Ortadoğu'da izlediği politikaları naif bulmaktadır. Cumhuriyetçi partililer, Demokrat partili başkan Obama'yı 'İsrailci' olmamakla

⁴⁸ Choudhury, s.177.

eleştirmişlerdir⁴⁹. Obama'nın 2009'da ilk yurtdışı ziyaretlerini Türkiye ve Mısır'a yapması ve İsrail'le ilişkilere öncelik vermemesi dikkat çekmiştir. Obama'nın Filistin sorununa yaklaşımı İsrail'deki 'iki devletli' çözüme mesafeli duran Netanyahu yönetimiyle yakın ilişkiler geliştirilmesine engel olmuştur. Obama'ya göre İsrail, iki devletli çözüm öneren BM kararlarına uymalı ve yayılcı politika izlememelidir. Bu açıdan, İsrail'in Batı Şeria ve Doğu Kudüs'teki yerleşimleri ABD için sorunludur. Tüm bunlara rağmen Obama yönetimi de İsrail'i BM Güvenlik Konseyi'nde sürekli desteklemiş, İsrail aleyhinde kararlar alınmasını veto etmiştir. 2011'de başlayan Arap baharı sürecinde de Obama yönetimiyle Netanyahu yönetimi birbirine ters düşmüştür. ABD, halk ayaklanmalarını desteklerken, İsrail bölgeye kaos ve istikrarsızlık getireceği korkusuyla rejim değişikliklerine karşı durmuştur.⁵⁰

2017 yılbaşından beri süren Cumhuriyetçi parti adayı Donald Trump'ın başkanlığıyla ABD-İsrail ilişkilerinin yeniden ısındığı bir dönem başlamıştır. Trump, seçilmesinden kısa süre sonra Şubat 2017'de Netanyahu'yla bir basın toplantısı gerçekleştirmiştir. Beyaz Saray, İsrail yönetiminin söylemlerini destekleyerek İsrail'in Filistin topraklarındaki yerleşimlerinin barış sürecine zarar vermeyeceğini açıklamıştır.⁵¹ Trump'ın başa gelmez yedi Müslüman ülke vatandaşlarının ABD'ye girişini yasaklama önerisi de dünyada büyük tartışmaya neden olmuştur. Dolayısıyla, Evanjeliklerin büyük desteğini ve onayını alan Trump'ın seçimiyle İsrail, bölgesinde tekrardan manevra alanını genişletmeye başlamıştır.

Sonuç

Bu makalede, Uluslararası İlişkilerde normların, değerlerin ve kimliğin ulusal çıkar ve politikaları belirlemede etkili olduğunu savunan sosyal-inşacı perspektifle ABD-İsrail ilişkilerine odaklanarak Amerikan kimliği ve dış politikasında Hristiyan Protestanlığın bir kolu olan Evanjelizmin ne derece etkili olduğu üzerine bir araştırma yapılmıştır. Öncelikle, Evanjelik dünya görüşüne özgü temel ahlaki prensiplere açıklık getirilerek dünyadaki gelişimi ve Amerikan kıtasına yayılması üzerine tarihi bilgiler ortaya konulmuştur. Onyedinci yüzyılın sonlarında göçlerle Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya gelen Evanjeliklerin dünya görüşünün, değerlerinin, sembollerinin ve anlatılarının yeni devletin kuruluşundan itibaren Amerikan kimliğini oluşturmada etkili olduğu saptanmıştır. Bu değerlerin ABD'de karar vericilere ve dış politika yapımına genel etkileri dönemsel olarak ele alınmış, özellikle Evanjelizme göre İsrail'in ve İsrail devletinin ayrıcalıklı yeri açığa çıkarılmıştır. Bulgulara göre, Evanjelikler için ve

⁴⁹ Duv Waxman, "The Real Problem in U.S.-Israeli Relations", Center for Strategic and International Studies, *The Washington Quarterly*, 35(2), (2012): 71-87.

⁵⁰ Daniel Byman, "Israel's Pessimistic View of the Arab Spring", *The Washington Quarterly*, 34(3), Summer, (2011).

⁵¹ Jim Zanotti. (2017). *Israel: Background and U.S. Relations in Brief* (R44245). (Congressional Research Service, 7-5700), s.8.

dolayısıyla Amerikan siyaseti için İsrail'i özel yapan en az üç temel dini unsurdan bahsedilebilir. İlk olarak, Filistin toprakları Hristiyanlığın doğduğu ve yayıldığı topraklardır. İsa'nın doğumun, ölümün ve yeniden dirilişine konu olan bu topraklar Evanjelikler için son derece kutsal ve değerlidir. İkinci olarak, Evanjelikler Kutsal Kitap'taki İsrailoğullarıyla ilgili anlatılara önem vermektedirler. Buna göre, İsa Peygamber'in diriliş ve insanlığın kurtuluşunun gerçekleşmesi için İsrail ulusu seçilmiş halktır. İsa'nın diriliş, Yahudilerin Filistin'e döndüğünde Kuzey İsrail düzlüklerinde şer güçlerine karşı yapılan Armagedon savaşından sonra gerçekleşecektir. Son olarak, Tanrı'nın bu kurtuluş vaadi yalnızca İsrailoğulları için değil, onları bu savaşta destekleyip gözetenler için de geçerlidir. Bu üç dini anlatıya göre söz konusu kutsal planın gerçekleşmesi için Yahudi devleti kurulmalı, devamı sağlanmalı, İsrailoğullarının güvenliği ve refahı desteklenmelidir. Amerikan kimliğinin oluşturucu öğelerinden olan Evanjelik dünya görüşünde hakim olan bu normlara bakıldığında çıkarların ve stratejilerin çatıştığı dönemlere rağmen, İsrail devletinin kuruluşundan itibaren ABD-İsrail arasında sürdürülen *özel ilişkinin* korunmasının nedenleri daha iyi anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Alteras, Isaac (1993), *Eisenhower and Israel: US-Israeli Relations, 1953-1960*. Gainesville: University Press of Florida.
- Amstutz, Mark R. (2014), *Evangelicals and American Foreign Policy*, NY: Oxford University Press
- Anderson, Irvine H. (2005), *Biblical interpretation and Middle East policy : the promised land, America, and Israel, 1917-2002*, The University Press of Florida
- Ariel, Yaakov S. (2000), *Evangelizing the chosen people: missions to the Jews in America, 1880-2000*, The University of North Carolina Press
- Barnett, Michael N. (1996), "Identity and Alliances in the Middle East", in *The Culture of National Security*, ed. Peter Katzenstein, NY: Columbia University Press.
- Ben-Zvi, Abraham (1998), *Decade of transition : Eisenhower, Kennedy, and the origins of the American-Israeli alliance*, Columbia University Press.
- Byman, Daniel (2011), "Israel's Pessimistic View of the Arab Spring", *The Washington Quarterly* 34, no. 3, Summer.
- Choudhury, Moutusi P. (2015), "The Sacred and the Secular: Influence of Religion on George W. Bush's Foreign Policy", *Jadavpur Journal of International Relations*, 19 (2), 159-183.
- Cohen, Michael J. (1990), *Truman and Israel*. Berkeley: University of California Press.
- Gentile, Emilio (2008), *God's democracy : American religion after September 11*, Westport: Praeger Publishers
- Jepperson, Ronald L., Wendt, A., and Katzenstein P.J. (1996), "Norms, Identity, and Culture in National Security", in *The Culture of National Security*, ed. Peter Katzenstein, NY: Columbia University Press.
- Kengor, P. (2004). *God and George W. Bush: A Spiritual Life*. New York, Regan Books.

- Kline, Scott (2004), "The Culture War Gone Global: 'Family Values' and the Shape of US Foreign Policy", *International Relations*, Vol. 18(4): 453-466.
- Marsden, Lee (2008), *For God's Sake: The Christian Right and US Foreign Policy*, London: Zed Books.
- Mauro, Danilo Di (2012), *The UN and the Arab-Israeli conflict : American hegemony and UN intervention since 1947*, NY: Routledge.
- McGrath, Alister E. (1997), *Christianity: An Introduction*, Oxford:Blackwell.
- Mead, Walter Russell, (2006) "God's Country?: Evangelicals and U.S. Foreign Policy," *Foreign Affairs*, 85, September/October.
- Miller, Steven (2016) "Between Hope and Despair: Obama and Evangelical Politics", in *Faith in the new millennium: the future of religion and American politics*, eds. Matthew Avery Sutton and Darren Dochuk, NY: Oxford University Press.
- Murrin, John M. (2007) "Religion and Politics in America from First Settlements to Civil War", in *Religion and American Politics : from the Colonial Period to the Present*, eds. Mark A. Noll and Luke E. Harlow, NY: Oxford University Press.
- Oren, Michael (2008), "Israel and the United States: The Special Bond Between Two Nations and Two Peoples", *Wall Street Journal*, May 7.
- Renaud, Myriam (2017), "Myths Debunked: Why Did White Evangelical Christians Vote for Trump?" Available at: <https://divinity.uchicago.edu/sightings/myths-debunked-why-did-white-evangelical-christians-vote-trump>
- Quandt, William B. (1993) *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict Since 1967*. Washington, DC.: The Brookings Institution.
- Selengut, Charles (2015), *Our Promised Land: Faith and Militant Zionism in Israeli Settlements*, Rowman & Littlefield.
- Schoenbaum, David (1993), *The United States and the state of Israel*, Oxford University Press
- Shriver, Peggy (2006), *Evangelicals and World Affairs*, *World Policy Journal*, Fall, 52-58.
- Spector, Stephen, 2009, *Evangelicals and Israel : the story of American Christian Zionism*, Oxford University Press
- Steding, William (2014), *Presidential Faith and Foreign Policy: Jimmy Carter the Disciple and Ronald Reagan the Alchemist*, NY: Palsgrave Macmillan.
- Thomas, Michael Tracy (2005), *American policy toward Israel : the power and limits of beliefs*, NY: Routledge.
- Wald, Kenneth D. and Calhoun-Brown, Allison (2011), *Religion and politics in the United States*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers
- Waxman, Duv (2012) "The Real Problem in U.S.-Israeli Relations", *Center for Strategic and International Studies The Washington Quarterly*, 35:2 pp. 71-87.
- Zanotti, Jim (2017), *Israel: Background and U.S. Relations in Brief*, Congressional Research Service, 7-5700, R44245.

